

The Effectiveness of Schema-Based Parenting on Emotional Self-Regulation and Perceived Parental Rejection in Blind Adolescents

- Fateme Saeidi** PhD Student in Psychology, Naein Branch, Islamic Azad University, Naein, Iran.
- Shahnaz Khaleghipour** * Associate Professor, Department of Psychology, Naein Branch, Islamic Azad University, Naein, Iran.
- Fateme Sadat Tabatabaeinejad** Assistant Professor, Department of Psychology, Naein Branch, Islamic Azad University, Naein, Iran.

Abstract

"The different perception of blind adolescents about their surrounding world and their relationships with parents leads to emotional and social problems in them, requiring parents' awareness of how to interact with a visually impaired child to demand more special attention. This research was conducted with the aim of examining the effectiveness of schema-based parenting on emotional self-regulation and parental rejection perception in blind adolescents. The research method was a quasi-experimental design with pre-test, post-test, and follow-up stages with a control group. Among blind adolescents aged ۱۲ to ۱۶ who were studying in special schools for the blind in Isfahan, ۳۰ visually impaired adolescents along with their parents who met the research criteria were purposefully selected through targeted sampling and randomly assigned to two groups: experimental (۱۰ participants) and control (۱۰ participants). The assessment tools used were the Hofmann and Kashdan Cognitive Emotion Regulation Scale and a

* Corresponding Author: Sh.khaleghipour@iau.ac.ir

How to Cite: Saeidi, F., Khaleghipour, Sh., Tabatabaeinejad, F. S. (۲۰۲۴). The Effectiveness of Schema-Based Parenting on Emotional Self-Regulation and Perceived Parental Rejection in Blind Adolescents, *Journal of Psychology of Exceptional Individuals*, ۱۴(۰۴), ۷۹-۱۰۰. DOI: ۱۰.۲۲۰۰۵۴/jpe.۲۰۲۴,۷۶۵۲۴,۲۶۳.

questionnaire on parental rejection and acceptance for children. the experimental group, parents of blind adolescents received schema-based parenting intervention, while the control group did not receive any educational intervention. Emotional self-regulation and perceived parental rejection of blind adolescents in both groups were assessed in three stages: pre-test, post-test, and two months later. Data analysis using repeated measures ANOVA showed that in the post-test stage compared to the pre-test, there was an increasing trend in emotional self-regulation variables and a decreasing trend in perceived parental rejection among blind adolescents in the experimental group. This effectiveness was maintained during the follow-up stage. Therefore, schema-based parenting programs can be used to enhance emotional self-regulation and improve the perception of parental rejection in blind adolescents.

Keywords: Schema-Based Parenting, Emotional Self-Regulation, Parental Rejection Perception, Visually Impaired.

Extended Abstract

1. Introduction

When parents become cognizant of their child's visual impairment, their responses often bifurcate into two primary pathways. One trajectory entails acceptance of the child, while another leads to parental rejection. Children worldwide require a distinctive type of attention, positive reactions, and acceptance from their parents or caregivers (Rohner & et al., 2020). The perception of parental rejection can have profound consequences for an individual's emotional responsiveness. Research also highlights the challenges associated with emotions and their regulation in individuals with disabilities, particularly the blind. Studies have shown that blind and partially sighted individuals exhibit lower scores compared to their sighted counterparts in areas such as emotional self-awareness, self-expression, independence, interpersonal relationships, adaptability, and stress tolerance (Chennaz et al., 2022).

It is essential to highlight the importance of implementing interventions focused on enhancing emotional self-regulation among visually impaired adolescents. A particularly appropriate intervention is schema-based parenting which employs two key constructs known as early maladaptive schemas and early adaptive schemas. The primary objective of schema-based parenting is to prevent the formation of early maladaptive schemas in children, while simultaneously reinforcing early adaptive schemas through educational interventions targeting parents (Louis and Louis, 2017). The importance of schema-based parenting in addressing fundamental emotional needs, shaping children's personalities, and preventing the emergence of maladaptive schemas cannot be overstated. It is crucial that this approach receives a higher priority in research considering other parenting methods that often neglect emotional needs, not only for the child but also the parent, while the impact of maladaptive schemas is frequently overlooked in the parenting process for blind adolescents.

Research Question

The central research question guiding this study inquires whether schema-based parenting demonstrates effectiveness in enhancing

emotional self-regulation and minimizing perceptions of parental rejection among blind adolescents.

۲. Literature Review

Emotions hold immense significance in various aspects of life, impacting the capacity to adapt and navigate challenging situations (Garnefski, Kraij, & Spinhoven). A pivotal element of emotions is emotional regulation, which encompasses mechanisms by which individuals can modulate the emotions they experience, as well as the timing and manner of their expression. Schema-based parenting strives to thwart the development of early maladaptive schemas in children, while simultaneously bolstering early adaptive schemas through parent education (Louis & Louis, ۲۰۱۷). Four categorical frameworks of early adaptive schemas unfold when primary emotional needs are met through positive parenting practices, encompassing connection and acceptance, autonomy and healthy functioning, reasonable limitations, and realistic and reciprocal standards (Louis, Davidson, Lockwood, & Wood, ۲۰۲۰). Studies exploring the efficacy of schema-based parenting have yielded promising results, affirming its advantages, as evidenced by research conducted by Bruysters & Pilkington (۲۰۲۳), as well as the study by Louis et al. (۲۰۲۱), which supports this approach.

۳. Methodology

This study adopts a semi-experimental design with a pre-test, follow-up test, and control group. The statistical population encompassed blind adolescents aged ۱۲ to ۱۶, along with their corresponding parents, all of whom were either students or parents in specialized schools for the blind within Isfahan, Iran, in the year ۲۰۲۲. Thirty blind adolescents, together with their parents, who met the research criteria, were purposefully chosen via targeted sampling and randomly allocated to two groups: an experimental group and a control group. Parents within the experimental group underwent a schema-based parenting intervention, while those in the control group received the same training once the research was completed. The training program was led by a researcher with clinical expertise in parenting, and the data analysis was conducted utilizing ANOVA with repeated measures.

Tools:

Emotional-Cognitive Regulation Scale: The Emotional-Cognitive Regulation Scale utilized in this study was developed by Hoffman and Kashdan (۲۰۱۰). It consisted of ۲۰ questions, evaluated on a ۵-point Likert scale. The reliability coefficients for the subscales concealment, adaptability, and tolerance on this scale were reported to be ۰,۷۵, ۰,۷۰, and ۰,۵۰, respectively.

Parent Rejection-Acceptance Questionnaire for Children: The Parent Rejection-Acceptance Questionnaire for Children, devised by Rohner (۲۰۰۵) for individuals aged ۸ to ۱۸, consists of ۲۴ items that evaluate four factors encompassing acceptance/love, hostility/aggression, indifference/neglect, and rejection. The overall score for parental rejection and acceptance is derived by summing the acceptance/love scores (in reverse) together with the scores for hostility, neglect, and rejection. According to Rohner's studies (۲۰۰۸), this questionnaire exhibits sound reliability and validity, with internal consistency reported at ۰,۷۶ for mothers and ۰,۷۴ for fathers.

۴. Results

As displayed in Table ۱, the F-value for the interaction effect of time on the scores of emotional self-regulation and the perception of parental rejection is statistically significant ($p < ۰,۰۰۱$), indicating substantial disparities between the experimental and control groups in respect to the variables studied at the three stages: pre-test, follow-up, and post-test. Furthermore, the group effect was statistically significant across all three variables. Specifically, the mean difference in emotional self-regulation was ۳۸,۸%, while the differences in the perception of rejection were ۳۵% for mothers and ۳۴,۴% for fathers.

Table ۱. Results of variance analysis with repeated measurement

Variable	Sources of Variation	SS	DF	MS	F	Sig	Eta	power
Emotional Self-Regulation	Time	۴۱۷,۱۵۶	۱,۶۱۰	۲۵۹,۴۳	۳۲,۶۴۴	۰,۰۰۱	۰,۹۲۴	۱,۰۰۰
	Time *Group	۴۹۰,۷۵۶	۱,۶۱۰	۳۰۴,۷۴۷	۴۳,۰۹۸	۰,۰۰۱	۰,۷۳۵	۱,۰۰۰
	Group	۷۴۵,۳۴۴	۱	۷۴۵,۳۴۴	۱۷,۷۴۰	۰,۰۰۱	۰,۳۸۸	۰,۹۸۲
Perception of Mother's	Time	۲۸۰,۰۲۲	۱,۶۶۷	۱۶۷,۹۶۱	۲۶,۴۸۶	۰,۰۰۱	۰,۹۰۵	۱,۰۰۰
	Time *Group	۲۳۳,۸۸۹	۱,۶۶۷	۱۴۰,۲۸۹	۲۲,۵۸۳	۰,۰۰۱	۰,۷۸۸	۱,۰۰۰

Variable	Sources of Variation	SS	DF	MS	F	Sig	Eta	power
Rejection	Group	۵۶۷,۵۱۱	۱	۵۶۷,۵۱۱	۱۵,۱۰۰	۰,۰۰۱	۰,۳۵۰	۰,۹۶۳
Perception of Father's Rejection	Time	۲۱۰,۱۵۶	۱,۶۳۵	۱۲۸,۵۷۱	۵۳,۴۱۶	۰,۰۰۱	۰,۸۴۶	۱,۰۰۰
	Time*Group	۳۱۷,۱۵۶	۱,۶۳۵	۱۴۹,۱۹۵	۵۸,۴۹۸	۰,۰۰۱	۰,۶۶۵	۱,۰۰۰
	Group	۳۶۸,۴۴	۱	۳۶۸,۴۴	۹,۰۳۱	۰,۰۰۶	۰,۳۴۴	۰,۸۲۷

۵. Discussion

The findings indicate that schema-based parenting effectively enhances emotional self-regulation in adolescents. This approach addresses the core emotional needs of teenagers who possess deficiencies or early maladaptive schemas, such as feelings of shame or inadequacy. Through educational parenting techniques, this program instills parents with practical behavioral strategies, aiming to modify maladaptive schemas and replace them with adaptive ones. This, in turn, contributes to the enhancement of emotional self-regulation in visually impaired adolescents. Furthermore, by rethinking parental roles—a fundamental strategy in schema-based parenting—parents can experience some relief from ingrained non-aligned schemas. Through this process, a heightened sense of psychological stability emerges, which subsequently diminishes feelings of parental rejection. Prioritizing the emotional requirements of adolescents can play a pivotal role in thwarting the emergence of maladaptive schemas.

۶. Conclusion

Given the efficacy and proven benefits of schema-based parenting in improving emotional self-regulation and diminishing the perception of parental rejection among blind adolescents, it can be regarded as a valuable adjunct approach alongside traditional therapeutic techniques. Integrating these two approaches could significantly enhance emotional self-regulation and perceived parental acceptance in this population.

Acknowledgments

The authors extend heartfelt thanks to the mothers and visually impaired adolescents who actively participated in this research, as well as the administrators of schools designated for the visually impaired in Isfahan for their generous support.

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردوالدینی نوجوانان نابینا

دانشجوی دکتری روانشناسی، واحد نایین، دانشگاه آزاد اسلامی، نایین، ایران.

فاطمه سعیدی

دانشیار گروه روان‌شناسی، واحد نایین، دانشگاه آزاد اسلامی، نایین، ایران.

شهناز خالقی پور *

استادیار گروه روان‌شناسی، واحد نایین، دانشگاه آزاد اسلامی، نایین، ایران.

فاطمه سادات طباطبایی نژاد

چکیده

ادراک متفاوت نوجوان نابینا از دنیای پیرامون خود و روابط با والدین باعث بروز مشکلات عاطفی و اجتماعی در آن‌ها می‌شود که آگاه‌سازی والدین از نحوه تعامل با فرزند دارای آسیب دیداری توجه خاص‌تری را می‌طلبد. این پژوهش باهدف بررسی اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردوالدینی در نوجوانان نابینا انجام شد. روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل به همراه پیگیری بود. از بین نوجوان ۱۲ تا ۱۶ ساله نابینا که در مدارس ویژه نابینایان شهر اصفهان مشغول به تحصیل بودند با نمونه‌گیری هدفمند ۳۰ نوجوان دارای آسیب دیداری به همراه والدینشان که ملاک‌های ورود به پژوهش را داشتند انتخاب شدند و با تخصیص تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و کنترل (۱۵ نفر) جایگزین شدند. ابزار سنجش مقیاس تنظیم شناختی هیجانی (هافمن و کاشدن، ۲۰۱۰) و پرسشنامه طرد و پذیرش والدین ویژه کودکان (روهنر، ۲۰۰۵) بود. در گروه آزمایش والدین نوجوانان نابینا مداخله فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره را دریافت کردند. گروه کنترل آموزشی دریافت نکرد. خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردوالدینی توسط نوجوانان نابینا در هر دو گروه در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و دو ماه بعد سنجیده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس با

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۸۷

اندازه‌گیری مکرر نشان داد که در مرحله پس‌آزمون در مقایسه با پیش‌آزمون در متغیرهای خودتنظیمی هیجانی روندی افزایشی و در ادراک طردوالدینی روندی کاهشی را در بین نوجوانان نابینا در گروه آزمایش داشته است و این اثربخشی در مرحله پیگیری ثابت داشته است؛ بنابراین از برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره می‌توان برای تقویت خودتنظیمی هیجانی و بهبود ادراک طردوالدینی نوجوانان نابینا استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره، خودتنظیمی هیجانی، ادراک طردوالدینی، نابینا.

مقدمه

بسیاری از افراد به دلیل بیماری، تصادفات، نقص تولد و عوامل ژنتیکی از بینایی محروم می‌شوند. نابینایی^۱ یک پدیده آشکار و مشخص است که محدودیت‌هایی را بر زندگی افراد اعمال نموده و آن‌ها را با مشکلات متعددی مواجه می‌سازد (روگه و همکاران^۲، ۲۰۲۱). به صورتی که نابینایی با هیچ وسیله‌ای قادر به آموزش به‌جز بریل نیست (هالاها و کافمن^۳، ۱۴۰۲). در کشور ما طبق بررسی‌ها و پژوهش‌های صاحب‌نظران از جمعیت ۱۲ درصدی کودکان استثنایی، حدود ۲ درصد آن‌ها را کودکان و نوجوانان نابینا تشکیل می‌دهند (سیف نراقی و نادری، ۱۴۰۱).

لحظه‌ای که والدین متوجه آسیب دیداری کودک خود می‌شوند واکنش‌هایی را از خود نشان می‌دهند و سیر این واکنش‌ها در دو سوی مخالف هم پیش می‌رود. یک‌سوی آن به سمت پذیرش کودک حرکت می‌کند و سوی دیگر به طرد کودک می‌انجامد (کریمی، قاضی نژاد و آزاده، ۱۴۰۰). مفهوم طرد-پذیرش^۴ والدینی یک مفهوم مهمی که تأکید بر ادراک ذهنی کودک از رفتارهای والدینی دارد و مبتنی بر شواهد و مستندات پژوهشی در ارتباط با اجتماعی شدن و رشد و تحول هر فرد در طی سال‌های عمر کودک است. کودکان در هر جایی از دنیا نیاز به شکل خاصی از توجه و پاسخ مثبت و پذیرش از طرف والدین یا مراقبین خود دارند (روهنرو همکاران^۵، ۲۰۲۰). در صورتی که والدین واکنش بی‌تفاوتی داشته باشند، مسئله ناتوانی در برآوردن نیازهای مادی و فیزیکی کودکان با نیاز ویژه نیست؛ بلکه ناتوانی آن‌ها در توجه کافی به نیازهای اجتماعی و روانی کودکان با نیاز ویژه است (وحیدی، آقازیارتی و صداقتی، ۱۳۹۹). ادراک طردشدگی از سوی والدین در کودکان و نوجوانان منجر به بی‌ثباتی هیجانی و عدم پاسخ‌دهی هیجانی می‌شود

۱. The Blind

۲. Rogge, et al

۳. Hallahan & Kaphman

۴. Rejection-acceptance Theory

۵. Rohner, et al

(روتنبرگ و همکاران^۱، ۲۰۲۲).

هیجانان^۲ نقش مهمی در جنبه‌های مختلف زندگی نظیر سازگاری با تغییرات و رویدادهای تنیدگی‌زا ایفا می‌کند (گارنفسکی، کرایج و اسپینهاون^۳، ۲۰۰۲). از جمله مؤلفه‌های مهم هیجان، تنظیم هیجان^۴ است. تنظیم هیجان مجموعه فرایندهایی است که از آن طریق افراد می‌توانند بر اینکه چه هیجانان^۵ داشته باشند و چه وقت آن‌ها را تجربه و ابراز کنند، تأثیر گذارند (قاسم‌زاده نساجی، پیوسته‌گر، حسینیان، موتابی و بنی‌شمی‌ها، ۱۳۹۸). از آنجا که ارتباطات انسانی در رشد عاطفی و هیجانی فرد نقش حیاتی دارد و اساس این ارتباطات برخورداری از سلامت روانی و جسمانی است (عطادخت، شیخ‌الاسلامی، حسینی کیاسری و جوکار، ۱۳۹۴)، به نظر می‌رسد هیجانان^۶ و چگونگی تنظیم آن در افراد دارای معلولیت خصوصاً افراد نابینا با چالش همراه باشد. پژوهش‌ها نشان دادند که افراد نابینا و کم‌بینا در مؤلفه‌های خودآگاهی هیجانی^۷، ابراز وجود^۸، خودشکوفایی^۹، استقلال^{۱۰}، روابط بین‌فردی^{۱۱}، حل مسئله^{۱۲}، انعطاف‌پذیری^{۱۳}، تحمل تنیدگی^{۱۴}، کنترل تکانه^{۱۵} و شادکامی^{۱۶} نمره‌های پایین‌تری نسبت به افراد عادی دارند (چنناز و همکاران^{۱۷}، ۲۰۲۲)؛ بنابراین توجه و مداخله در زمینه خودتنظیمی هیجانی نوجوانان نابینا و کم‌بینا ضرورت پیدا می‌کند.

در مجموع و با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد که ادراک^{۱۸} طردشدگی والدینی

۱. Rothenberg, et al
۲. Excitement
۳. Garnefski, Kraij, Spinhoven
۴. Excitement Regulation
۵. Emotional Self-Awareness
۶. Self-Expression
۷. Self-Improvement
۸. Independence
۹. Interpersonal Relationships
۱۰. Problem Solving
۱۱. Flexibility
۱۲. Stress Tolerance
۱۳. Impulse Control
۱۴. Happiness
۱۵. Chennaz, et al

و به دنبال آن نقص در خودتنظیمی هیجانی در نوجوانان نابینا ظاهر می‌شود، بنابراین ارائه مداخله‌های کارآمد برای بهبود آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. یکی از این مداخلات که می‌تواند تأثیر مؤثری بر آن داشته باشد، فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره است. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه (یانگ، کلاسکو و ویشر^۱، ۱۴۰۲) و طرح‌واره‌های انطباقی اولیه (لویز، وود، لوکوود^۲، ۲۰۲۰) ساختارهای کلیدی در برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره هستند. فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره، متمرکز هم بر پیشگیری از شکل‌گیری طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در کودک و هم تقویت طرح‌واره‌های انطباقی اولیه از طریق آموزش والدین می‌باشد (لویز و لویز، ۲۰۱۷). چهار دسته از طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه که از سرخوردگی نیازهای عاطفی اصلی مرتبط با سبک‌های ناسازگار والدینی ناشی می‌شوند عبارت‌اند از: قطع ارتباط و طرد، اختلال در استقلال و عملکرد، محدودیت‌های مختل و مسئولیت بیش‌ازحد در قبال قوانین (لویز و همکاران، ۲۰۲۱) و چهار دسته از طرح‌واره‌های انطباقی اولیه‌ای که وقتی نیازهای عاطفی اصلی از طریق الگوهای فرزندپروری مثبت برآورده می‌شوند، پدید می‌آیند، عبارت‌اند از: ارتباط و پذیرش، خودمختاری و عملکرد سالم، محدودیت‌های معقول و استانداردهای واقعی و متقابل (لویز، دویدسون^۳، لوکوود و وود، ۲۰۲۰). والدین، فرزندانشان را در فرآیند ارتقای شرایط موردنیاز برای برآورده شدن نیازهای عاطفی اصلی، با کمک الگوهای فرزندپروری خاص (لویز و همکاران، ۲۰۲۰) باهدف کاهش توسعه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ترویج شکل‌گیری طرح‌واره‌های انطباقی اولیه در طول سال‌های شکل‌گیری که می‌تواند به رسیدن به اهداف اجتماعی والدین کمک کند، درگیر می‌کند (لویز و لویز، ۲۰۱۷).

با توجه به نقش مهم فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره در برآورده شدن نیازهای عاطفی اساسی، شکل‌گیری شخصیت فرزندان و جلوگیری از شکل‌گیری طرح‌واره‌های ناسازگار و همچنین توجه اختصاصی کمتر شیوه‌های فرزندپروری دیگر به نیازهای عاطفی

۱. Young, Klosko, Weishaar

۲. Louis, Wood, Lockwood, Ho, Ferguson

۳. Davidson

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۹۱

کودک و والد و نیز عدم توجه به نقش طرح‌واره‌های ناسازگار والدین در فرایند فرزندپروری کودک و نوجوان، ضروری به نظر می‌رسد که این فرزندپروری در اولویت پژوهشی برای تعدیل ویژگی‌های روان‌شناختی نوجوانان نابینا قرار گیرد. در زمینه اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره می‌توان به پژوهش قوامی و فرهنگی (۱۴۰۱)، کریمی مقدم، قاسمی و ارجمندنیا (۱۴۰۱)، جعفری ندوشن و همکاران (۱۴۰۰)، دانشمند و یوسفی (۱۳۹۶) و همچنین برایستر، بیلکینگتون^۱ (۲۰۲۳)، لوئیز و همکاران (۲۰۲۱)، لوئیز و همکاران^۲ (۲۰۲۰) اشاره کرد. ولی پژوهشی که به اثربخشی این فرزندپروری بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردشدگی والدینی در نوجوانان نابینا پرداخته باشد، یافت نشد. بر همین اساس در جهت رفع این خلأ پژوهشی و پاسخگویی به ضرورت‌های مطرح‌شده پژوهش حاضر در پی بررسی این مسئله بود که آیا فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردشدگی والدینی نوجوانان نابینا اثربخش است؟

روش

پژوهش حاضر، یک مطالعه نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پیگیری با گروه کنترل است. جامعه آماری تمامی نوجوان نابینا ۱۲-۱۶ ساله و والدین آنها بودند که در مدارس ویژه نابینایان شهر اصفهان در سال ۱۴۰۱ مشغول به تحصیل بودند. از میان آنها، ۳۰ نفر که ملاک‌های ورود به مطالعه را داشتند، انتخاب شدند و به‌طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. معیارهای ورود به مطالعه دامنه سنی ۱۶ تا ۱۲ سال، در حال تحصیل در مدارس ویژه نابینایان، نداشتن افسردگی و اضطراب (بررسی توسط روانشناس مدرسه)، رضایت کتبی از نوجوان و والدین جهت شرکت در مطالعه و عدم شرکت در مداخلات آموزشی و بالینی دیگر هم‌زمان با انجام تحقیق بود. معیارهای خروج از مطالعه نیز عدم همکاری نوجوان در تکمیل پرسشنامه‌ها و شرکت نامنظم در طول

۱. Bruysters, Pilkington

۲. Louis, Wood, Lockwood

جلسات اجرای برنامه و غیبت بیش از ۲ جلسه برای والدین در نظر گرفته شد.

روش اجرا: پس از کسب کد اخلاق با شناسه IR.IAU.KHUISF.REC.۱۴۰۲,۰۳۵ و رعایت اصول اخلاقی از جمله رازداری و اختیار کامل برای کناره‌گیری از پژوهش، اطلاع‌رسانی در مورد هدف پژوهش، کسب رضایت‌نامه و استفاده از داده‌ها در راستای اهداف پژوهش، گروه آزمایش (والدین) تحت برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره قرار گرفتند و گروه کنترل همچنین پس از اتمام پژوهش به‌طور فشرده، فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره را دریافت کردند. آموزش توسط پژوهشگر دارای مهارت بالینی در زمینه فرزندپروری اجرا شد و داده‌ها از طریق تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر تجزیه و تحلیل شد.

مقیاس تنظیم شناختی-هیجانی: از مقیاس هافمن و کاشدان^۱ (۲۰۱۰) که شامل ۲۰ سؤال است، استفاده شد. پاسخگویی بر اساس طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای از طیف بی‌نهایت در مورد من درست است و اصلاً در مورد من درست نیست را شامل می‌شود. پرسشنامه دارای سه مؤلفه پنهان کاری، سازش کاری و تحمل است که به ترتیب ۸، ۷ و ۵ سؤال دارند. ۸ گویه به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. پایایی آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های پنهان کاری، سازش کاری و تحمل به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۰ و ۰/۵۰ و پایایی کل ۰/۸۱ گزارش شده است (صابری فرد و حاجی اربابی، ۱۳۹۸). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۱ به دست آمد.

پرسشنامه طرد-پذیرش والدین ویژه کودکان: پرسشنامه توسط رونالد روهنر (۲۰۰۵) به منظور سنجش میزان ادراک کودکان از پذیرش-طرد والدین برای سنین ۸ تا ۱۸ سال ساخته شده است. این پرسشنامه دارای دو فرم ویژه مادر و پدر است. این پرسشنامه دارای ۲۴ سؤال است، پاسخ سؤالات از تقریباً همیشه نادرست (۱) تا همیشه درست (۴)

۱. Hafman & Kashdan

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۹۳

درجه‌بندی شده است. در این پرسشنامه پاسخ صحیح یا غلط وجود ندارد. این پرسشنامه شامل چهار عامل پذیرش / محبت، خصومت / پرخاشگری، بی تفاوت / غفلت کننده و طرد می‌باشد که از جمع نمرات پذیرش / محبت به صورت معکوس با نمرات خصومت، غفلت و طرد نمره کل طرد و پذیرش والدین به دست می‌آید؛ بنابراین نمره بالا نشان‌دهنده طرد بالا و نمره پایین نشان‌دهنده پذیرش بالاست. حداقل نمره ۲۴ و حداکثر نمره ۹۶ است. بررسی‌های روهنر (۲۰۰۸) نشان داده‌اند که این پرسشنامه از اعتبار و روایی مناسبی برخوردار است و همسانی درونی پرسشنامه برای مادران برابر با ۰/۷۶ و برای پدران ۰/۷۴ گزارش کرده است. همچنین برای تأیید روایی پرسشنامه نیز از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد که سه عامل پذیرش، طرد و کنترل به دست آمد. در این پژوهش نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های پذیرش پدران و مادران ۰/۸۹ و ۰/۹۱ و مقیاس طرد پدران و مادران ۰/۹۲ و ۰/۹۴ و برای مقیاس کنترل پدران و مادران ۰/۸۸ و ۰/۸۶ به دست آمد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی این پرسشنامه، روایی سازه آن را تأیید کرده است (حشمتی، یزدخواستی و مولوی، ۱۳۹۱).

در این پژوهش از برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره لویس و لویس^۱ (۲۰۱۷) استفاده شد. روایی محتوای این برنامه توسط ۴ نفر از اساتید به تأیید رسید و توسط روانشناسی دارای مهارت بالینی در زمینه فرزندپروری طی ۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای، هفته‌ای یک جلسه به صورت گروهی اجرا شد.

جدول ۱. محتوای جلسات فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره

جلسه	اهداف جلسات
اول	آشنایی با اعضای گروه، توضیح درباره هیجان در نوجوانان نابینا و ادراک از احساس طرد و پذیرش والدینی و تشریح ضرورت آموزش والدین در مورد فرزندپروری و معرفی برنامه فرزندپروری تکلیف: بیان سه مورد از بهترین و بدترین رفتارهای فرزند
دوم	تشریح سبک‌های فرزندپروری و تفاوت بین سبک‌های فرزند پروری با کفایت با مدل طرح‌واره، عوامل مؤثر بر اینکه والدین نقطه ضعف یا نقطه قوت باشند

۱. Louis

جلسه	اهداف جلسات
	تکلیف: تعیین سبک‌های فرزندپروری در والدین
سوم	معرفی نیازهای عاطفی و منطقه امن پایه، خاطرات دردناک، باورها و تجربیات مسموم در تله‌های زندگی و سبک‌های مقابله‌ای (تسلیم، اجتناب و جبران) تکلیف: شناسایی سبک‌های مقابله‌ای فرزند و والدین در برابر رفتار نوجوان
چهارم	رفتارهای منجر به خشم در فرزند و واکنش والدین، سبک‌های فرزندپروری تحقیر، کمال‌گرایانه، تنبیهی، محرومیت و مهار هیجانی، وابسته و خودخواه، حمایت‌کننده بیش‌ازحد، بدبینی، آسان‌گیر افراطی تکلیف: شناسایی رفتارهای منجر به خشم
پنجم	نیاز عاطفی رابطه و پذیرش با به اشتراک گذاشتن احساسات دوطرفه، دامنه قطع رابطه و طردشدگی با تله‌های ناسازگار شامل طرح‌واره بی‌اعتمادی، نقص و شرم، محرومیت هیجانی، انزوای اجتماعی، بازدارنده هیجانی، شکست تکلیف: شناسایی الگوهای رفتاری ناسازگار خود و فرزند و ارتباط آن با طرح‌واره ناسازگار
ششم	رابطه یک‌به‌یک و زمان برنامه‌ریزی شده با فرزند، وقت اختصاصی برای روابط احساسی و برنامه غذایی روزانه، نیروی دلبستگی اولیه و امنیت، رابطه، کار و بازی تکلیف: ثبت نیازهای عاطفی کودک
هفتم	درجه‌های همدلی، درجه صفر همدلی، تأثیر همدلی و تأیید احساسات بر ادراک طرد و واکنش‌های خشم، آگاهی از احساسات و پردازش عواطف در رابطه با فرزند، تفاوت پذیرش احساسات فرزند با پذیرش رفتار تکلیف: تمرین پردازش عواطف
هشتم	نیاز عاطفی خودگردانی و عملکرد سالم و منطقه امن پایه، خودگردانی و عزت‌نفس، خودگردانی و انگیزه. دامنه خودگردانی و عملکرد مختل؛ سبک فرزندپروری بر اساس تله‌های آسیب‌پذیری نسبت به زیان، وابستگی و بی‌کفایتی، خویشتن تکامل نیافته و رهاشدگی، اطاعت، منفی‌گرایی، توانمندسازی فرزند تکلیف: شناسایی الگوهای رفتاری ناسازگار خود و فرزند و ارتباط آن با طرح‌واره ناسازگار
نهم	نیاز عاطفی پذیرش محدودیت‌های معقول و مرزبندی جهت شکل‌گیری باورها و صفات مقابله‌به‌مثل، عدالت و مساوات، خودکنترلی، خودانضباطی و حس اعتماد متقابل دامنه محدودیت‌های معیوب و خطر شکل‌گیری تله استحقاق، تله خودانضباطی ناکافی، تله پذیرش جویی، منطقه امن پایه تکلیف: شناسایی الگوهای رفتاری ناسازگار خود و فرزند و ارتباط آن با طرح‌واره ناسازگار
دهم	عوامل مهارکننده محدودیت‌های معقول، تیپ خلق و خوی فرزند اصول پایه‌گذاری تحکیم خانواده؛ دستورالعمل بدون ابهام و شفاف، اتحاد پدر و مادر، خوش‌بین بودن،

جلسه	اهداف جلسات
	ایفای نقش در جمع خانواده، میدان دادن به همکاری، حفظ رابطه اصیل و بازنگری قوانین، فرصت دهی مجدد، بررسی پیامدها، مصالحه با دلایل منطقی تکلیف: شناسایی عوامل زمینه‌ساز خلق و خوی دشوار فرزند
یازدهم	نیاز عاطفی انتظارات واقع‌بینانه، دامنه انتظارات مبالغه‌آمیز، سبک فرزندپروری بر اساس تله معیارهای عیب‌جویی افراطی، تله تنبیه و ایثارگری، منطقه امن پایه تکلیف: شناسایی الگوهای رفتاری ناسازگار خود و فرزند و ارتباط آن با طرح‌واره ناسازگار
دوازدهم	ارزش‌های معنوی و اجتماعی؛ دیدگاه فرزندان از خود، دیگران و هستی و تعارضات، بخشش و مصالحه، خدمت به دیگران، ارتباط با همسالان، ترمیم و پیوند مجدد تکلیف: شناسایی ارزش‌های معنوی و اجتماعی خود و فرزند

یافته‌ها

میانگین سنی نوجوانان در گروه آزمایش برابر ۱۴/۱۳ با انحراف معیار ۱/۳۰ و میانگین سنی گروه کنترل برابر ۱۴/۰۶ با انحراف معیار ۱/۴۳ بود. همچنین از نظر فراوانی در گروه آزمایش تعداد پسران ۵ نفر (۳۳/۳) و تعداد دختران ۱۰ نفر (۶۶/۷) در گروه کنترل تعداد پسران ۴ نفر (۲۶/۷) و تعداد دختران ۱۱ نفر (۷۳/۳) بودند. شاخص‌های توصیفی نمرات دو متغیر خودتنظیمی و ادراک طرد والدینی به تفکیک گروه‌ها در سه مرحله پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی نمرات خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی به تفکیک دو گروه و سه مرحله پژوهش

متغیر	زمان	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
خودتنظیمی هیجانی	پیش‌آزمون	۳۹/۸۶	۳/۲۰	۴۰/۶۰	۳/۳۸
	پس‌آزمون	۵۰/۳۴	۳/۳۷	۴۰/۲۶	۳/۴۴
	پیگیری	۴۸/۰۰	۳/۱۶	۴۱/۰۹	۳/۲۷
ادراک طرد مادر	پیش‌آزمون	۶۲/۰۶	۳/۹۹	۶۳/۵۳	۲/۹۲
	پس‌آزمون	۵۱/۲۶	۴/۰۶	۶۳/۰۶	۳/۱۶
	پیگیری	۵۱/۶۰	۴/۰۱	۶۲/۴۰	۳/۳۳

متغیر	زمان	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میاتگین	انحراف معیار	میاتگین	انحراف معیار
ادراک طرد پدر	پیش آزمون	۵۵/۱۳	۳/۹۶	۵۴/۸۶	۳/۹۲
	پس آزمون	۴۸/۶۷	۳/۲۰	۵۴/۶۰	۳/۵۲
	پیگیری	۴۸/۵۶	۳/۴۱	۵۵/۱۳	۳/۳۷

با توجه به جدول ۲، میانگین خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدین بعد از مداخله در دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری نشان داد ($P < ۰/۰۵$). قبل از تحلیل آزمون‌های پارامتریک تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر، پیش فرض‌های آزمون موردسنجش قرار گرفت. بر همین اساس نتایج آزمون شاپیرو-ویلک به منظور نرمال بودن داده‌ها در متغیرهای خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی در مراحل پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در گروه آزمایش و گواه برقرار بوده است ($P > ۰/۰۵$). پیش فرض لوین مبنی بر برابری واریانس‌ها در گروه‌ها در هر سه مرحله تأیید شده است ($P > ۰/۰۵$).

جدول ۳. نتایج آزمون شاپیرو-ویلک و لوین در متغیرهای پژوهش

خودتنظیمی هیجانی	آزمون	شاپیرو-ویلک		لوین	
		آماره	معناداری	آماره	معناداری
	پیش آزمون	۰/۱۲۷	۰/۲۰۰	۰/۳۷۲	۰/۸۲۴
	پس آزمون	۰/۱۰۵	۰/۲۰۹	۰/۱۸۲	۱/۸۷۰
	پیگیری	۰/۰۹۸	۰/۲۱۰	۰/۲۹۶	۱/۱۳۳
ادراک طرد مادر	پیش آزمون	۰/۱۲۸	۰/۱۹۹	۰/۱۰۱	۲/۸۷۵
	پس آزمون	۰/۱۲۵	۰/۲۱۷	۰/۱۸۲	۱/۸۷۰
	پیگیری	۰/۱۲۴	۰/۲۳۹	۰/۳۸۴	۰/۷۸۱
ادراک طرد پدر	پیش آزمون	۰/۱۳۵	۰/۱۷۱	۰/۷۱۸	۰/۱۳۳
	پس آزمون	۰/۱۵۴	۰/۰۶۹	۰/۲۹۱	۱/۱۵۸
	پیگیری	۰/۱۳۱	۰/۲۰۰	۰/۸۵۳	۰/۰۳۵

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۹۷

نتایج آزمون کرویت ماچلی نشان داد پیش‌فرض کرویت در هر دو متغیر برقرار نیست ($P < 0/05$)؛ بنابراین به دلیل عدم برقراری این مفروضه از آزمون گرین‌هاوس گیسر استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرر شامل اثرات زمان، گروه و تعامل زمان و گروه در هر دو متغیر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون کرویت ماچلی در متغیرهای پژوهش

اثر درون‌گروهی	W	آماره کای دو	درجه آزادی	مقدار احتمال	گرینهاوس گیزر	هیون-فلدت	کران پایین
خودتنظیمی هیجانی	۰/۶۲۸	۱۸/۱۵۶	۲	۰/۰۰۰	۰/۵۳۸	۰/۶۹۵	۰/۵۰۰
ادراک طرد مادر	۰/۵۶۱	۱۱/۲۱۷	۲	۰/۰۰۰	۰/۵۴۹	۰/۶۴۵	۰/۵۰۰
ادراک طرد پدر	۰/۵۶۸	۹/۵۴۰	۲	۰/۰۰۰	۰/۵۸۳	۰/۶۱۵	۰/۵۰۰

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود میزان F اثر تعامل زمان و با گروه در نمرات خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی (مادر و پدر) معنادار به دست آمده است ($p < 0/001$). این یافته نشان می‌دهد که گروه‌های آزمایش و گواه ازلحاظ متغیرهای پژوهشی (خودتنظیمی هیجانی، ادراک طرد مادری و پدری) در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری تفاوت معنی‌داری دارند. همچنین اثر تعامل زمان و گروه در هر سه متغیر معنادار بوده است و مقدار تأثیر در متغیر خودتنظیمی هیجانی برابر با ۷۳/۵ درصد و در ادراک طرد از سوی مادر برابر با ۷۸ درصد و در ادراک طرد از سوی پدر برابر با ۸۴/۶ درصد به دست آمده است. همچنین مقدار تأثیر بین‌گروهی در متغیر خودتنظیمی ۳۸/۸ درصد، در متغیر ادراک طرد مادر ۳۵ درصد و در متغیر ادراک طرد مادر ۳۴/۴ درصد بوده است. میانگین نمرات متغیرهای پژوهش در مراحل پژوهش در هر یک از گروه‌های آزمایش و گواه با استفاده از آزمون تعقیبی بنفرونی در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر در متغیر خودتنظیمی هیجانی و

ادراک طرد والدینی

متغیر	منبع اثر	مجموع مجذورات	DF	میانگین مجذورات	F	معناداری	مجذور اتا	توان آزمون
خود تنظیمی هیجانی	درون گروهی	زمان	۱/۶۱۰	۲۵۹/۰۴۳	۳۲/۶۴۴	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴	۱/۰۰۰
		زمان × گروه	۱/۶۱۰	۳۰۴/۷۴۷	۴۳/۰۹۸	۰/۰۰۱	۰/۷۳۵	۱/۰۰۰
		خطا (زمان)	۴۵/۰۹۰	۰/۷۵۶				
	بین گروهی	گروه	۱	۷۴۵/۳۴۴	۱۷/۷۴۰	۰/۰۰۱	۰/۳۸۸	۰/۹۸۲
		خطا	۲۸	۱۱۷۶/۴۴۴	۴۲/۰۱۶			
ادراک طرد مادر	درون گروهی	زمان	۱/۶۶۷	۱۶۷/۹۶۱	۲۶/۴۸۶	۰/۰۰۱	۰/۹۰۵	۱/۰۰۰
		زمان × گروه	۱/۶۶۷	۱۴۰/۲۸۹	۲۲/۵۸۳	۰/۰۰۱	۰/۷۸۸	۱/۰۰۰
		خطا (زمان)	۴۶/۶۸۱	۰/۶۳۰				
	بین گروهی	گروه	۱	۵۶۷/۵۱۱	۱۵/۱۰۰	۰/۰۰۱	۰/۳۵۰	۰/۹۶۳
		خطا	۲۸	۱۰۵۲/۳۱۱	۳۷/۵۸۳			
ادراک طرد پدر	درون گروهی	زمان	۱/۶۳۵	۱۲۸/۵۷۱	۵۳/۴۱۶	۰/۰۰۱	۰/۸۴۶	۱/۰۰۰
		زمان × گروه	۱/۶۳۵	۱۲۸/۵۷۱	۵۸/۴۹۸	۰/۰۰۱	۰/۸۴۶	۱/۰۰۰
		خطا (زمان)	۴۵/۷۶۷	۰/۸۳۵				
	بین گروهی	گروه	۱	۳۶۸/۰۴۴	۹/۰۳۱	۰/۰۰۶	۰/۳۴۴	۰/۸۲۷
		خطا	۲۸	۱۱۴۱/۱۱۱	۴۰/۷۵۴			

جدول ۶. نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی جهت مقایسه میانگین نمرات متغیرهای پژوهش در مراحل پژوهش در گروه آزمایش

متغیر	مراحل	تفاوت میانگین	معناداری
خود تنظیمی هیجانی	پیش آزمون	-۱۰/۵۲	۰/۰۰۱
	پس آزمون	-۸/۱۴	۰/۰۰۱
	پیگیری	۲/۳۴	۰/۱۴۱
ادراک طرد مادر	پیش آزمون	۹/۸	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۱۰/۴۶	۰/۰۰۱
	پیگیری	-۰/۳۴	۰/۲۱۷
ادراک طرد پدر	پیش آزمون	۶/۴۶	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۶/۵۷	۰/۰۰۱
	پیگیری	۰/۱۱	۰/۳۲۰

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۹۹

نتیجه آزمون تعقیبی بنفرونی جهت مقایسه میانگین نمرات متغیرهای پژوهش در سه مرحله در گروه آزمایش در جدول ۶ ارائه شده است. نتایج نشان داد تفاوت میانگین در هر سه مرحله پیش‌آزمون با پس‌آزمون و پیگیری برای هر سه متغیر خودتنظیمی هیجانی، ادراک طرد والدینی (پدر و مادر) معنادار بوده است ولی تفاوت بین پس‌آزمون و پیگیری معنادار نبوده است. بر اساس این درمان تأثیر فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی بعد از دو ماه پیگیری هنوز اثربخشی آن ثابت داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر جهت بررسی اثربخشی برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی نوجوانان نابینا انجام شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی اثربخشی معناداری دارد. نتایج پژوهش‌های قبلی حاکی از تأیید نتایج پژوهش حاضر از جمله قوامی و فرهنگی (۱۴۰۱)، کریمی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) و همچنین برایستر، بیلکینگتون (۲۰۲۳) و لوئیز و همکاران (۲۰۲۰) می‌باشد، البته هیچ پژوهشی مشابه با اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی در نوجوانان نابینا یافت نشد. در تبیین یافته پژوهش می‌توان مطرح کرد که در افراد نابینا تحت تأثیر آسیب دیداری، در ادراک و تفکر فرد نقصی ایجاد می‌شود که موجب مشکلات عاطفی و اجتماعی می‌شود که این مسئله نحوه واکنش والدین نسبت به رفتارهای نوجوان را تحت تأثیر قرار دهد. سبک‌های فرزندپروری والدین می‌تواند تحت تأثیر مشکلات هیجانی فرزند دارای آسیب دیداری، طرح‌واره‌ها و سبک‌های مقابله‌ای ناشی از طرح‌واره‌ها شکل بگیرد و نحوه روابط والدفرزند را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به این که کودکان دارای آسیب دیداری آمادگی بیشتری برای هیجان‌ات نامتعادل دارند و به جهت هوش هیجانی پایین‌تر در خودآگاهی هیجانی، ابراز وجود، تحمل‌تندگی، کنترل‌تکانه، انعطاف‌پذیری، روابط بین‌فردی و استقلال در سطح پایین‌تری قرار دارند در خودتنظیمی هیجانی و ارتباطی اختلال دارند (ادیب، عظیمی آقبلاغ، ۱۳۹۹). آموزش فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره برای والدین می‌تواند آمادگی

بیشتری را برای پذیرش خلق و خوی دشوار نوجوان نابینا آماده کند و با پذیرش و دل‌بستگی ایمن و روابط نزدیک به نوجوان و توجه به نیازهای عاطفی اساسی زمینه روابط بین فردی مؤثرتر را فراهم کند (بیلکینگتون، ۲۰۲۳). ماهیت برنامه‌ریزی‌شده فرزندپروری به والدین آموزش داد که پنج نیاز عاطفی اساسی وجود دارد که در صورت عدم توجه به آن‌ها می‌تواند زمینه شکل‌گیری طرح‌واره‌ها را ایجاد کند. در واقع در فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره با افزایش آگاهی و درک مادران از ویژگی‌های خاص هر مرحله از رشد فرزندان و همچنین آگاهی از بدتنظیمی در هیجان کودکان دارای آسیب دیداری و خلق و خوی انعطاف‌ناپذیر آن‌ها و توجه بیشتر به نیازهای عاطفی، ارائه مهارت‌های پرورش صحیح فرزندپروری، باعث تعامل بهتر والدین و فرزندان شده، ابراز عواطف در نوجوان بیشتر شده و زمینه خودتنظیمی را در فرزند افزایش می‌دهد. در واقع با تمرکز بر روی چگونگی پردازش عواطف به مادران، به نوجوان کمک می‌شود که در موقعیت‌هایی که هیجانی مثل خشم را تجربه می‌کند، چطور آن را پردازش کنند و به‌جای اجتناب از بروز یا جبران آن به سمت رفتارهای مطلوب، تعامل مثبت و مدیریت هیجان تغییر جهت دهند. در این سبک از فرزندپروری به نیازهای عاطفی اساسی نوجوانی که دارای یک نقص و یا طرح‌واره ناسازگاری همچون طرح‌واره نقص و شرم است، توجه می‌شود و با آموزش سبک رفتاری مطلوب به مادر و تعدیل طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و جایگزینی طرح‌واره‌های انطباقی باعث بهبود خودتنظیمی هیجانی می‌شود (لوئیس و همکاران، ۲۰۲۱).

همچنین نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که برنامه فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر ادراک طردشدگی والدینی اثربخشی معناداری دارد. نتایج پژوهش‌های قبلی حاکی از تأیید نتایج پژوهش حاضر از جمله جعفری ندوشن و همکاران (۱۴۰۰)، دانشمند و یوسفی (۱۳۹۶) و همچنین لوئیس و همکاران (۲۰۲۱) می‌باشد، هیچ پژوهشی مشابه پژوهش اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر ادراک طردشدگی والدینی در نوجوانان نابینا بافت نشده. در تبیین یافته‌های این پژوهش مبنی بر تأثیر فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر کاهش ادراک طردشدگی والدینی در نوجوانان نابینا می‌توان مطرح کرد که از نقطه نظر فرزندپروری مبتنی بر

اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک...؛ سعیدی و همکاران | ۱۰۱

طرح‌واره، با آموزش سبک فرزندپروری درست و چگونگی برخورد با یک نوجوان دارای مشکلات حسی و جسمی، به مادر آموزش داده شد که با فنون خود ابرازی در روابط بین فردی، مانند نوشتن نامه به افراد مهم زندگی خویش که در دوران کودکی و نوجوانی به آنان آسیب رسانده‌اند، به مسیر شناخت هیجان‌ها و احساسات و به ابراز بیان حقوق خود پردازند (لوئیس و لوئیس، ۲۰۱۷، ترجمه موسوی، ۱۴۰۲). از طرف دیگر با بهره بردن از رابطه و فنون بازآفرینی نقش‌های والدینی و واقعیت‌آزمایی همدلانه، با متوازن نمودن طرح‌واره محرومیت هیجانی بر واکنش‌های پردازش‌دهی مادران تأثیر گذاشت. همچنین با بهره بردن از فنون شناختی، به‌ویژه تعریف مجدد از شواهد تأییدکننده طرح‌واره‌های خود، در کنار برخورد غیرقضاوتی این زمینه برای مادران فراهم شد تا محرک‌های پیرامونی که منجر به فعال شدن طرح‌واره طرد و رهاشدگی می‌شوند را بازتعریف نموده و از این طریق از احساس پردازش‌دهی کاسته شود. همچنین در بازآفرینی نقش‌های والدینی که از راهبردهای اساسی در فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره در مرحله تغییر است رهایی نسبی از طرح‌واره‌های ناسازگار در مادران صورت گرفته و احساس امنیت روانی افزایش می‌یابد و به دنبال آن از احساس پردازش‌دهی کاسته می‌شود که می‌تواند با در نظر گرفتن نیاز عاطفی در نوجوان از شکل‌گیری طرح‌واره‌ها اجتناب کرد؛ بنابراین چون هسته اصلی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره تجارب آسیب‌زای کودکی مانند فقدان دل‌بستگی ایمن و غفلت هیجانی است که موجب ترس از ابراز هیجان‌ها و نقص در سازگار شدن و تنظیم هیجان‌ها می‌شود. با فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره باورهای مرکزی نشانه گرفته می‌شود و به هیجان‌ها فرد اعتبار داده می‌شود و به نیازهای عاطفی توجه بیشتری می‌شود و چون با ذهنیت سالم ارتباط برقرار می‌شود به نیازهای هیجانی توجه می‌شود، ذهنیت ناسازگار غیرفعال می‌شود و مادران یاد می‌گیرند به‌جای استفاده از طرح‌واره‌های هیجانی در رابطه با فرزند نابینا با ذهنیت سالم و سبک مقابله‌ای سازگارانه ارتباط داشته باشند و به نیازهای عاطفی فرزند خود توجه بیشتری نشان دهند که این مسئله بر روابط والد فرزند تأثیر می‌گذارد و فرزند با ادراک و شناخت متفاوت از قبل نسبت به والدین خود تغییر نگرش می‌دهد که این شرایط جدید ارتباطی می‌تواند بر ادراک

طرد والدینی فرزندان تأثیر بگذارد (برهانی، خالقی پور و عریضی، ۱۴۰۲). از محدودیت‌های موجود در انجام پژوهش حاضر می‌توان مطرح کرد که این پژوهش بر نوجوانان نابینا انجام شده است و در تعمیم آن به نوجوانان عادی و یا سایر اختلالات احتیاط شود؛ بنابراین با توجه به ارزیابی پیگیری دو ماه اثربخشی برنامه آموزشی فرزندپروری بر متغیرهای پژوهشی پیشنهاد می‌شود ارزیابی بلندمدت ۶ ماه مورد پیگیری قرار گیرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی اثربخشی درمان در گروه‌های سنی مختلف اجرا شود. اثربخشی برنامه فرزندپروری طرح‌واره محور در مقایسه با سایر برنامه‌های فرزندپروری مورد ارزیابی قرار گیرد.

با توجه به مؤثر بودن فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی نوجوانان نابینا، می‌توان آن را به‌عنوان یک روش مکمل در کنار سایر روش‌های درمانی رایج به‌منظور افزایش خودتنظیمی هیجانی و ادراک طرد والدینی نوجوانان نابینا مفید دانست.

سپاسگزاری

نویسندگان مراتب قدردانی خود را از تمامی والدین و نوجوانان نابینا شرکت‌کننده در پژوهش و مدیریت مدارس ویژه نابینایان شهر اصفهان اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی برای نویسندگان مقاله وجود ندارد.

ORCID

Fateme Saeidi

 <http://orcid.org/0009-0005-2645-7855>

Shahnaz Khaleghipour

 <http://orcid.org/0000-0002-7378-9722>

Fateme Sadat

 <http://orcid.org/0000-0001-7469-7259>

Tabatabaiejad

منابع

- ادیب، یوسف و عظیمی آقبلاغ، احد. (۱۳۹۹). واکاوی محدودیت‌های تحصیلی دانشجویان نابینا و کم‌بینا: یک پژوهش کیفی. روانشناسی افراد استثنایی، ۱۰(۴۰)، ۹۹-۱۳۲.
- برهانی، پریسا سادات؛ خالقی پور، شهناز و عریضی، حمیدرضا. (۱۴۰۲). مقایسه اثربخشی درمان شناختی رفتاری و طرح‌واره درمانی بر سازگاری هیجانی و احساس تنهایی زنان مبتلا به اختلال پرخوری با ادراک طرد والدین. مجله سلامت جامعه، ۱۷(۲)، ۱۳-۲۶.
- جعفری ندوشن، رضا؛ انوشه، ویدا سادات؛ و شفیع زاده بافقی، مهدیه؛ و برزگر، محمدعلی؛ و جعفری، علی؛ و دمیری، حجت و همکاران. (۱۴۰۰). بررسی اثربخشی آموزش گروهی مبتنی بر اصلاح طرح‌واره در بهبود سلامت روانی فردی و اجتماعی مادران دارای مشکل فرزندپروری. مجله تحقیقات سلامت، ۱۰(۳)، ۱۹۵-۲۰۴.
- حشمتی، اعظم، یزدخواستی، فریبا و مولوی، حسین. (۱۳۹۱). تعیین رابطه بین مزاج و درک پذیرش و طرد پدر با رفتار پرخاشگرانه دو گروه دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا در شهر اصفهان. مجله پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری، ۱(۲)، ۱۳۹۱، ۲۷-۴۲.
- دانشمند خوراسگانی، مینا؛ و یوسفی، زهرا. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش گروهی اصلاح سبک فرزندپروری بر اساس اصلاح طرح‌واره‌های ناسازگار به مادران بر بهبود مشکلات رفتاری کودکان پیش‌دبستانی. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۸(۴)، ۶۲-۷۱.
- سیف نراقی، مریم؛ و نادری، عزت‌الله. (۱۴۰۱). روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی. تهران: انتشارات ارسباران.
- صابری فرد، فرشته؛ و حاجی اربابی، فاطمه. (۱۳۹۸). رابطه جو عاطفی خانواده با خودتنظیمی هیجانی و تاب‌آوری در دانشجویان دانشگاه آزاد مشهد. مجله روانشناسی و روان‌پزشکی شناخت، ۶(۱)، ۶۳-۴۹.
- عطا دخت، اکبر؛ شیخ‌الاسلامی، علی؛ حسینی کیاسری، سیده طیبه و جوکار، نجمه. (۱۳۹۴). نقش باورهای فراشناختی و هوش هیجانی نابینایان در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی و مقایسه‌ی آن با افراد عادی. روانشناسی افراد استثنایی، ۵(۱۷)، ۱۵۱-۱۶۸.
- قاسم‌زاده نساجی، س؛ پیوسته گر، م؛ و حسینیان، س؛ و موتابی، ف؛ و بنی‌هاشمی، س. (۱۳۹۸). اثربخشی مداخله شناختی-رفتاری بر پاسخ‌های مقابله‌ای و راهبردهای تنظیم شناختی

هیجان‌ات‌زنان. *مجله علوم رفتاری*، ۱، ۳۵-۴۳.

قوامی، براتعلی؛ و فرهنگی، زینب. (۱۴۰۱). بررسی میزان تأثیر فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره درمانی بر مشکلات رفتاری و هیجانی و تاب‌آوری کودکان تک‌والد. *دوازدهمین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی*، شیروان.

کریمی، مهناز؛ قاضی‌نژاد، مریم؛ و آزاده، منصوره اعظم. (۱۴۰۰). رابطه هویت مذهبی و احساس طرد اجتماعی در بین دانشجویان. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۲۸(۹۴)، ۱-۴۳.

کریمی مقدم، حسین؛ و قاسم‌زاده، سوگند؛ و ارجمندنیا، علی‌اکبر. (۱۴۰۱). فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره: میزان اثربخشی بر مهارت‌های والدینی با نوجوانان ناسازگار. *اولین همایش ملی روان‌شناسی خانواده و کودک*، کرمانشاه.

موسوی، پ؛ مظاهری، ع؛ و قنبری، س. (۱۳۹۰). ارزیابی نظریه پذیرش و طرد والدینی در ایران: پذیرش همسر، پذیرش والدین در کودکی و سازگاری روان‌شناختی در میان بزرگسالان ایرانی در روابط دلبستگی فعلی. *گزارش پژوهشی، پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی*.

وحیدی، شعیب؛ آقازیارتی، علی؛ و صداقتی، علی. (۱۳۹۹). طرد - پذیرش کودکان استثنایی (نابینا، ناشنوا، کم‌توان ذهنی و جسمی - حرکتی) توسط والدین. *نخستین همایش ملی مد/خللات در بحران و ارتقاء سلامت روان*، تهران.

هالاها، دانیل؛ و کافمن، جیمز. (۱۴۰۲). *دانش آموزان استثنایی: مقدمه‌ای بر آموزش ویژه*. ترجمه حمید علیزاده و همکاران. تهران: انتشارات ویرایش.

یانگ، جفری؛ کلاسکو، ژانت؛ و ویشار، مارجوری. (۱۴۰۲). *طرح‌واره درمانی*. ترجمه حسن حمیدپور و زهرا اندرز. تهران: انتشارات ارجمند.

References

- Baumrind, D. (۱۹۷۸). *Parental disciplinary patterns and social competence in children youth soc*, ۹, ۲۳۹-۲۷۶.
- Bruysters, NYF; Pilkington, PD. (۲۰۲۳). Overprotective parenting experiences and early maladaptive schemas in adolescence and adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clin Psychol Psychother*, ۳۰(۱), ۱۰-۲۳.
- Chennaz, L; Valente, D; Baltenneck, N; Baudouin, J.Y; & Gentaz, E. (۲۰۲۲). Emotion regulation in blind and visually impaired children aged ۳ to ۱۲ years assessed by a parental questionnaire. *Acta Psychol*

(Amst), ۲۲۵, ۱۰۳۵۵۳.

- Garnefski, N; Kraij, V; & Spinhoven, P. (۲۰۰۲). Negative life events, cognitive emotional regulation and emotional problem. *Personality and Individual Differences*, ۱۳۱۱-۱۳۲۷.
- Hofman, S.G; Kahdan TB. (۲۰۱۰). The affective style questionnaire: development and psychometric properties. *Journal of Psychopathol Behavior Assessment*, 32(۲), ۲۵۵-۲۶۳.
- Louis, J. P., Davidson, A. T., Lockwood, G., & Wood, A. (۲۰۲۰). Positive perceptions of parenting and their links to theorized core emotional needs. *Journal of Child and Family Studies*, 29(۱۲), ۳۳۴۲-۳۳۵۶.
- Louis, JP; Ortiz, V; Barlas, J; Lee, JS; Lockwood, G; Chong, WF; Louis, KM; & Sim P. (۲۰۲۱). The Good Enough Parenting early intervention schema therapy based program: Participant experience. *PLoS One*, ۱۶(۱), ۰۲۴۳۵۰۸.
- Louis, JP; Wood, AM; & Lockwood, G. (۲۰۲۰). Development and Validation of the Positive Parenting Schema Inventory (PPSI) to Complement the Young Parenting Inventory (YPI) for Schema Therapy (ST). *Assessment*, ۲۷(۴):۷۶۶-۷۸۶.
- Louis, JF; & Louis, KM., (۲۰۱۷). *Parenting enough Good with a schema therapy approach) An in-depth look at meeting basic emotional needs and preventing anger.* (M. Mousavi Movahed, Trans.). Arjmand. (Original work published ۱۹۶۳).
- Rogge, A.K; Hamacher, D; Cappagli, G; Kuhne, L; Hötting, K; Zech, A; Gori, M; & Röder, B. (۲۰۲۱). Balance gait and navigation performance are related to physical exercise in blind and visually impaired children and adolescents. *Exp Brain Res*, ۲۳۹(۴), ۱۱۱۱-۱۱۲۳.
- Rohner, RP. (۲۰۰۸). Introduction to parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cros-Cultural Research*, 42, ۱۲۵.
- Rohner, RP. (۲۰۰۵a). Intimate partner Acceptance-Rejection/Control Questionnaire (IPAR/CQ): Test parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Japanese adults. *Cross-Cultural Research*, ۴۲ (۱), ۹۷-۸۷.
- Rohner, R. P; & Khaleque, A. (۲۰۰۸). Relations between perceived partner and parental acceptance. In J. K. Quinn and I. G. Zambini (Eds.), *Family relations: 21st century issues and challenges* (pp. ۱۹۷-۱۸۷). New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Rohner, R.P; Putnick, D.L; Molaver, A.D; Ali, S; Butt, M.M; Ibrahim, D.M; Aurino, C; Blom, M.J.M; Darwesh, F.H; Auricchio, S; Radha, A.H; Miranda, M.C; Adamsons, K; & Senese, V.P. (۲۰۲۰). Psychological

maladjustment mediates the link between remembrances of parental rejection in childhood and loneliness in adulthood: A cross-cultural comparative study. *Int J Psychol*, ۵۵(۴), ۵۹۰-۶۰۰.

Rothenberg, W.A; Ali, S; Rohner, R.P; Lansford, J.E; Britner, P.A; Giunta, L.D; Dodge, K.A; Malone, P.S; Oburu, P, Pastorelli, C, Skinner, A.T, Sorbring, E, Steinberg, L, Tapanya, S, Uribe Tirado, L.M; Yotanyamaneewong, S; Alampay, L.P; Al-Hassan, S.M; Bacchini, D; Bornstein, M.H; Chang, L; & Deater-Deckard, K. (۲۰۲۲). Effects of Parental Acceptance-Rejection on Children's Internalizing and Externalizing Behaviors: A Longitudinal, Multicultural Study. *J Child Fam Stud*, ۳۱(۱), ۲۹-۴۷.

Young, J. E. (۱۹۹۹). *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema-focused Approach (3rd Ed.)*. Sarasota, F.L. US: Professional Resource Press/Professional Resource Exchange.

استناد به این مقاله: عادل. (۱۴۰۳). اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر طرح‌واره بر خودتنظیمی هیجانی و ادراک طردوالدینی نوجوانان نابینا، روان‌شناسی افراد استثنایی، ۱۴(۵۴)، ۷۹-۱۰۵. DOI: ۱۰.۲۲۰۵۴/۰۰۰۰.۲۰۲۴.۷۶۵۲۴.۲۶۳۰

Psychology of Exceptional Individuals is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial ۴.۰ International License.

